

fraților Kaudzites: *Reinis Kaudzite* (1839—1920) și *Matiss Kaudzite* (1848—1926), reprezentanți ai realismului critic în proza letonă¹, și terminând cu literatura epocii sovietice.

Gramatica limbii letone literare contemporane se sprijină pe tot ceea ce s-a scris până în prezent despre acest idiom baltic. De un neprețuit ajutor au fost studiile lingviștilor sovietici care tratează diverse probleme de teorie a limbii actuale. Un loc deosebit îl ocupă aici cercetările fundamentale, riguroase și bogate în fapte, ale lui *K. Milenbah* și mai ales *J. M. Endzelin* (v. p. 822—823). Folosind însă tradiția gramaticală — națională și străină — autorii nu pornesc de la scheme și formule gata făcute, ci se bazează, în primul rând, pe un material factual care confirmă observațiile și analiza întreprinsă de ei înșiși.

Carta cuprinde un *Cuvânt înainte* (p. 3—5), o *Introducere* (p. 7—14), apoi tratarea pe capitole a problemelor de *Fonetica* (p. 15—71), *Derivare* (p. 73—374) și *Morfologie* (p. 375—815), urmată de un *Indice al abrevierilor și izvoarelor* (p. 817—823) și o amplă *Tablă de materii* (p. 825—830).

Prefața conține unele date cu privire îndeosebi la structura, caracterul și izvoarele folosite de autori în procesul de elaborare a *Gramaticii*.

În *Introducere* sunt tratate, ca și în *Gramatica limbii ruse* a Academiei de Științe a U.R.S.S.², chestiuni cu caracter general ca: obiectul gramaticii; fondul principal lexical și structura gramaticală; lexicologia; formarea cuvintelor; morfologia și sintaxa; fonetica; forma și sensul gramatical; mijloacele de exprimare a sensului gramatical (afixe, supletivismul și alternanțele); forme sintactice și forme analitice; categoriile gramaticale; părțile de vorbire; cuvinte cu sens deplin și cuvinte adăugătoare de sens. Toate aceste probleme teoretice sunt discutate în *Gramatică* cu foarte multă competență. (Despre formarea cuvintelor nu se dau indicații aici, deoarece capitolul consacrat derivației este precedat de o introducere, unde sunt dezbătute chestiunile cu caracter general).

În privința structurii acestui prim volum, credem că ar fi fost necesar să se includă și un capitol destinat lexicologiei, așa cum s-a procedat în cazul limbii române³. De fapt, în această problemă nu există unitate de vederi. Astfel, nici *Gramatica limbii ruse* a Academiei de Științe a U.R.S.S. nu tratează fenomenele de vocabular.

În schimb, găsim justă plasarea într-un capitol special a *derivării*, spre deosebire de *Gramatica limbii ruse* sau de cea a limbii române, în care formarea cuvintelor este discutată la fiecare parte de vorbire. Avem însă impresia că numărul de pagini afectat derivației (300) în *Gramatica limbii letone* este prea mare (în raport cu *Fonetica*, pentru care au fost rezervate numai 55 pagini)⁴. Dar capitolul derivației este prea mare chiar dacă-l comparăm cu cel de morfologie, care cuprinde 441 pagini. Morfologia este însă extrem de complicată, mai ales într-o limbă ca letona. Fără a diminua importanța formării cuvintelor, și, implicit, a preferințelor lingviștilor letoni, trebuie, totuși, să recunoaștem că s-a vorbit prea mult despre acest capitol. Dacă se renunță la unele amănunte, ar mai fi rămas loc și pentru tratarea diverselor fenomene de vocabular, căci *Gramatica* se adresează masei mari de cititori, iar lexicul pune probleme din cele mai complicate⁵.

În *Fonetica* sunt abordate chestiuni ca: sistemul vocalic și consonantic al limbii letone literare contemporane, schimbările sunetelor, interacțiunea fonemelor, legile fonetice etc. Astfel, autorii vorbesc de distincția care trebuie făcută între sunet și fonem și, respectiv, de raportul ce există între fonetică și fonologie (§ 16—17), descriindu-ne apoi sistemul vocalelor și al consoanelor (§ 18—20). După clasificarea și descrierea particularităților articulatorii ale vocalelor (§ 21—36) urmează diftongii, în letonă în număr de 10 (*ai, au, ei, ui, iu, ie, uo, oi, eu* și *ou*, dintre care ultimii apar numai în cuvinte de origine străină) (§ 37—40), consoanele (§ 41—89) și diferitele modificări ale fonemelor, inclusiv alternanțele poziționale și istorice (§ 81—119).

¹ În legătură cu creația fraților Kaudzites, vezi J. NIEDRE, *op. cit.*, p. 263—284.

² *Грамматика русского языка*, vol. I. *Фонетика и морфология*, Editura Academiei de Științe a U.R.S.S., 1952, p. 7—45.

³ *Gramatica limbii române*, vol. I. *Vocabularul, Fonetica și Morfologia*, Edit. Acad. R.P.R., 1954, p. 29—49 (Vezi justificarea de la p. 49). — Cf. și *Limba română — Fonetica — Vocabular — Gramatică*, Editura Academiei R.P.R., 1956, p. 37—52.

⁴ În *Latviešu valodas gramatika* (Riga, 1951) J. M. ENDZELIN rezervă *Foneticii* 230 de pagini (p. 24—254).

⁵ S-ar fi putut utiliza aici studiul ca: M. SAULE-SLEINE, *Основной словарный фонд и словарный состав латвийского языка*, „Труды Института языка и литературы АН Латвийской ССР”, vol. II, Editura Academiei de Științe a R.S.S. Letone, Riga, 1953, p. 123—149. — R. GRABIS, *О развитии и разработке латвийской терминологии*, ibidem, p. 171—186. — K. KAULINŠ, *Развитие общественно-политической лексики латвийского языка в связи с переводами на латвийский язык сочинений классиков марксизма-ленинизма*, ibidem, p. 187—196. — A. SABALIAUSKAS, *Baltų kalbų žemės ūkio augalų pavadinimų kilmės klausimu* (In problema originii denumirilor de plante agricole în limbile baltice), Lietuvos TSR Mokslų Akademija. Lituvų kalbos ir literatūros institutas, „Literatūra ir kalba”, vol. III, Editura de Stat pentru literatură beletristică, Vilnius, 1958, p. 454—461 ș.a.